

К.е.н. Тютюнник Ю.М., Кочетова Т.О.

Полтавська державна аграрна академія

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Викладені результати аналітичної оцінки фінансової стійкості суб'єкта малого підприємництва за системою відносних та абсолютних показників. Проведено розрахунок і факторний аналіз запасу фінансової стійкості та порогу рентабельності. Доведена необхідність підвищення фінансової стабільності як важливого елемента антикризового внутрішньогосподарського управління підприємницькою діяльністю.

Ключові слова: коефіцієнт автономії, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами, тип фінансової стійкості, маржинальний дохід, факторний аналіз, поріг рентабельності, запас фінансової стійкості.

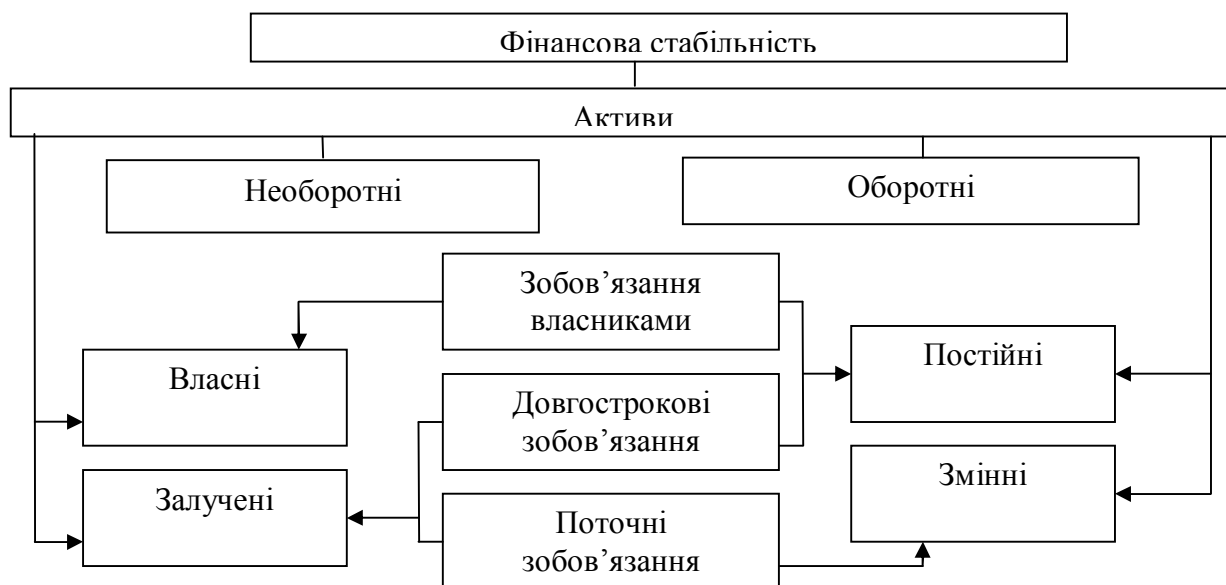
I. Вступ. Фінансова стабільність є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємств і характеризується співвідношенням власного та залученого капіталу. Суть фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Її оцінка дозволяє зовнішнім суб'єктам аналізу (насамперед партнерам по договірних відносинах) визначати фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу.

Фінансова стійкість передбачає те, що ресурси, вкладені у підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а одержаний прибуток забезпечити самофінансування й незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування майна (активів).

II. Постановка задачі. Метою дослідження є розроблення пропозицій щодо методики оцінки фінансової стійкості суб'єкта малого підприємництва, визначення типу фінансової стійкості підприємства, розкриття економічного змісту показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості, розрахунок впливу факторів на їх зміну з використанням прийомів детермінованого

факторного аналізу.

III. Результати. Фінансова стійкість підприємства залежить від розміщення його активів та джерел їх формування (рис. 1).

Рис. 1. Характеристика активів підприємства за розміщенням та джерелами їх формування

Аналіз фінансової стійкості підприємства доцільно проводити насамперед за системою відносних показників – фінансово-економічних коефіцієнтів (табл.1). Зокрема, коефіцієнт автономії показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі коштів, інвестованих у діяльність підприємства. Цей коефіцієнт у 2003 р. в підприємстві $> 0,5$, тому ризик кредиторів є мінімальним, оскільки у цьому випадку зобов'язання можуть бути виконання за рахунок власних коштів. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу характеризує питому вагу зобов'язань в загальній величині пасивів підприємства і відображає рівень його фінансової залежності. На підприємстві цей коефіцієнт у 2003 р. $< 0,5$, що свідчить про незначний ризик кредиторів і високу ймовірність повернення боргів у випадку банкрутства.

Зниження коефіцієнта фінансової залежності в динаміці означає зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства. Коефіцієнти фінансової стабільності та фінансового ризику в 2003 р. також свідчать про фінансову стійкість підприємства (відповідно більше 1 та менше 1). Позичковий капітал представлений виключно поточними зобов'язаннями.

Таблиця 1. Показники оцінки фінансової стійкості суб'єкта малого підприємництва за 2002- 2003 рр.

№№ п/п	Показники	2002 р.	2003 р.	Відхи- лення (+,-)
<i>1. Показники структури джерел формування капіталу</i>				
1.1	Коефіцієнт автономії	0,386	0,572	+0,186
1.2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,614	0,428	-0,186
1.3	Коефіцієнт фінансової залежності	2,591	1,748	-0,843
1.4	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,628	1,335	+0,707
1.5	Коефіцієнт фінансового ризику	1,591	0,748	-0,843
1.6	Коефіцієнт поточних зобов'язань	1,000	1,000	-
<i>2. Показники стану оборотних активів</i>				
2.1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,501	0,334	- 0,167
2.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,239	0,308	+0,069
2.3	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	0,626	0,820	+0,194
2.4	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,006	0,007	+0,001
<i>3. Показники стану основного капіталу</i>				
3.1	Коефіцієнт виробничого потенціалу	0,164	0,119	-0,045
3.2	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,161	0,118	-0,043
3.3.	Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,226	0,280	+0,054
3.4	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	4,192	1,625	-2,567

Коефіцієнт маневреності власного капіталу в 2002 р. становив 0,501 (50,1%), а 2003 р. – 0,334 (33,4%). Цей коефіцієнт дає можливість проаналізувати ефективність використання власних коштів, гнучкість та пристосованість підприємства до змін зовнішніх і внутрішніх факторів. Його зменшення свідчить, що підприємство відвертає власні кошти з активного обороту на покриття дебіторської заборгованості та в незавершені капітальні вкладення.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами у 2003 р. складає 30,8%, що означає здатність підприємства самотійно фінансувати

свою поточну діяльність. Про це ж свідчить значення коефіцієнта забезпеченості запасів власними коштами.

Коефіцієнт виробничого потенціалу визначає, яку питому вагу у майні займають основні засоби і оборотні виробничі фонди. Зниження цього показника свідчить про спад виробничого потенціалу на підприємстві. Зменшується також частка реальної вартості основних засобів у майні. Збільшення коефіцієнта нагромадження амортизації свідчить про погіршення функціонального стану необоротних активів підприємства. Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів вказує на недостатній рівень забезпеченості необоротних активів оборотними коштами.

Фінансовий стан підприємства можна оцінити за наступними типами фінансової стійкості:

- абсолютна фінансова стійкість – коли власні оборотні активи повністю забезпечують запаси підприємства;
- нормально стійкий фінансовий стан – коли запаси забезпечуються сумою власних оборотних активів і довгостроковими зобов'язаннями;
- нестійкий фінансовий стан – коли запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних активів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів;
- кризовий фінансовий стан – коли запаси не забезпечуються вище наведеними джерелами їх формування.

В малому підприємстві, яке досліджується, у 2002 р. нестача коштів для формування запасів становила 18,4 тис. грн., а у 2003 р. зменшилась до 8,5 тис. грн. Отже, з точки зору забезпеченості джерелами формування запасів підприємство має кризовий тип фінансової стійкості, але динаміка фінансового стану позитивна.

Важливими напрямками оцінки фінансової стійкості суб'єкта малого підприємництва є розрахунок і факторний аналіз показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості (табл. 2). Зокрема, поріг рентабельності характеризує суму чистого доходу, яка забезпечує беззбиткову операційну діяльність

Таблиця 2. Розрахунок порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості для суб'єкта малого підприємництва за 2002-2003 рр.

№ № п/п	Показники	2002 р.	2003 р.	Відхилення (+,-)	
				абсо- лютне	віднос- не, %
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	505,8	827,2	+321,4	+63,5
2.	Разом витрат, тис. грн.	489,4	766,5	+277,1	+56,6
	у тому числі:				
	а) змінні	0,4	38,5	+38,1	в 96,3 р.
	б) постійні	489,0	738,0	+239,0	+48,9
3.	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн. (п.1 – п.2)	16,4	60,7	+44,3	в 3,7 р.
4.	Маржинальний дохід, тис. грн. (п.1 – п.2а, або п.2б + п.3)	505,4	788,7	+283,3	+56,1
5.	Коефіцієнт маржинального доходу у чистому доході (п.4 ÷ п.1)	0,999	0,953	-0,046	х
6.	Поріг рентабельності, тис. грн. (п.2б ÷ п.5)	489,9	763,9	+274,0	+55,9
7.	У % до чистого доходу (п.6 ÷ п.1x100)	96,9	92,3	-4,6	х
8.	Зона фінансової стійкості, тис. грн. (п.1 – п.6)	15,9	63,3	+47,4	в 4,0 р.
9.	Запас фінансової стійкості, % (п.8 ÷ п.1x100)	3,1	7,7	+4,6	х

підприємства, тобто повне покриття операційних витрат. На зміну цього показника впливають два фактори: сума постійних витрат і коефіцієнт маржинального доходу у чистому доході.

Розрахунок впливу факторів на зміну порогу рентабельності за допомогою способу ланцюгових підстановок засвідчив, що збільшення цього показника на 274,0 тис. грн., або 55,9%, відбулося як внаслідок зростання постійних витрат (на 238,8 тис. грн.), так і зниження коефіцієнта маржинального доходу у чистому доході (на 35,2 тис. грн.).

Запас фінансової стійкості показує максимально можливий відсоток зменшення фактичного чистого доходу від реалізації продукції до того рівня, поки господарська діяльність підприємства залишатиметься беззбитковою. Збіль-

шення цього показника з 3,1% у 2002 р. до 7,7% у 2003 р. свідчить про зростання рівня фінансової стабільності підприємства з точки зору забезпечення прибутковості функціонування.

На зміну запасу фінансової стійкості впливають два фактори: чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і поріг рентабельності. Розрахунки показали, що позитивний вплив на динаміку запасу фінансової стійкості мало лише збільшення чистого доходу, за рахунок чого результативний показник зріс на 37,7 пунктів. Одночасно внаслідок збільшення порогу рентабельності запас фінансової стійкості знизився на 33,2 пунктів. Отже, підприємство має невикористані резерви зміцнення фінансової стабільності.

IV. Висновки. Для досягнення фінансової стійкості функціонування суб'єкта малого підприємництва необхідно зменшувати поріг рентабельності, що досягається за рахунок скорочення постійних витрат та підвищення питомої ваги маржинального доходу у чистому доході, також збільшувати запас фінансової стійкості завдяки зростанню чистого доходу від реалізації продукції та зменшенню порогу рентабельності.

Стабільність фінансового стану може бути забезпечена за умови прискорення оборотності оборотних активів та зменшення їх розміру на 1 грн. чистого доходу, дотримання залишків запасів у відповідності з нормативами; збільшення робочого капіталу за рахунок прибутковості господарської діяльності.